WIKIPEDIA

Lengua napulitana

Chel articul chi l'è scrivüd en ludesàn cun urtugrafìa ludesana

El **Napulitan** l'è 'na lengua rumansa che, par püssè de cent an, l'è staia la parlada üficiàl dal Regn de Napuli. Ciamad anca *vulgar de Püglia*, l'ha ciapad el post dal latin ind i ducümént üficiàl e ind le reünión de curt a Napuli, da l'ünificassión de le Du Sicilie, par vuluntà de Alfuns I ind al 1442.

Ind al XVI secul, Re Ferdinand el Catolich l'ha sernì el castilian cume növa lengua üficiàl. De cunseguensa el napulitan de stat l'è supravivüd apena ind le reünión regal e ind i ufissi d'la diplumassia e d'i funsiunari püblich.

El cardinal Girolam Seripando, ind al 1554, l'ha pö decis che ind i chi sitüassión chi el saress stai sustitüìd dal vulgar tuscan.

Par un frach de temp la leteradüra in vulgar napulitan l'ha fai da punt fra'l mund classich e quel mudern, fra le cultüre urientai e quele de l'Europa dal nord, da l'*amur curtes*, che cun la scola siciliana l'ha fai cunuss el platunism ind la puesia ucidental, al tragicomich (Vaiasseide e Pülcinèla) e a la tradission pupular.

En lengua napulitana i en anca staie faie sü par la prima volta i fiab püssè famuse de la cultüra eurupea muderna e pre-muderna, da Cenerentula a la Bela indurmentada, e anca storie ind i quai el fà la sò cumparsa par la prima volta figüra dal Gat Mamon.

Incö el vulgar meridiunal l'è amò viu grassie a la canson napulitana, famusa in tüt al mund, che la s'è dimustrada cume vüna de le püssè particular espression artisteghe de la cultüra ucidental, apressada par la vivacità, par la pueticità e par le meludie, che i parun mategn tüta la lur forsa de cumünicassión anca de frunt al panurama de le curent filusofiche e artisteghe d'Europa.

Ind al cunsili regiunal de la Campania l'è stai depusitad un disegn de legg che'l vor dagh un nöu valur sucial e civil.

I urigin e la sò storia

El Napulitan l'è 'na lengua che la vegn dal latin, ma se pensa che 'na part d'i sò carateristich i vegnan da la lengua parlada ind al meridion d'Italia prima de la cunquista rumana. Ind al specifich se fà riferiment a l'oscu che l'è stai parlad ind la zona de la Campania fin al prim secul dopu Crist (sò iscrission i en cunservade ins i mür d'i scav de Pumpei) e al grech antigh, parlad a Napuli fin al ters secul dupo Crist.

El Napulitan el gh'ha avüd ind la sò storia, cume tante altre lengue, inflüénse e prestit da i popul ch'i han culunisad o duminad la Campania e la penisula italica centru-meridiunal, cume i grech e i mercant de Bisansiu ind al epuca dal Dücà de Napuli fin al nonu secul, e dopu, i nurman, i frances, spagnöi e anca i american, ch'i han ucupad la cità ind la scunda guera mundial. Par i lenguista i en però sicüramént el spagnöl e suratüt el frances, le lengue ch'i han lassad püssè segn ind la parlada e ind la cultüra napulitana.

Anca sé, suratüt par el spagnöl (Napuli l'è staia suta al dumini diret d'la Spagna par püssè de dü secul, dal 1503 al 1707), datu che sia el napulitan, sia el castilian, i en lengue rumanse, tante d'le sumijanse van a perdos ind al latin vulgar: in particular la custrüssión de l'acüsatìu persunal indiret e'l drua i verb "tegn" e "stà" al post de "avè" ed "es".

Suta i Araguna, el napulitan l'è stai prupost cuma lengua de l'aministrassion, sensa mai fursà l'aragunes o el catalan, ma el tentatiu l'è falid cun la depusission de Federich e l'inissi dal viceregn. Ind la prima metà dal Votcent, el Regn d'le Du Sicilie el drueva de fat l'italian cume lengua aministrativa e leteraria, e donca el napulitan el gh'ha mai avid cundission de lengua uficiala.

Test de esempi

Deciarazion universala di dirizz uman

Tutte ll'uommene nascene libbere e cu uquale dignità e deritte. Ténene raggione e cuscìenza e hann'a uperà ll'une cu ll'ate cu nu spirite 'e fratellanza.

Utegnüü da "https://lmo.wikipedia.org/w/index.php?title=Lengua_napulitana&oldid=962198"

Quela pagina chì l'è stada mudifegada l'ültima völta del 23 Dic 2017, a 18:09.

El test l'è dispunibil suta licenza Creative Commons Atribüzion-Divid a l'istessa manera; pölvess ch'i ghe sien anca di alter cundizión. Varda i cundizión d'usagg per i detali.